

Slik jeg ser det

Bård Harstad
professor,
Økonomisk institutt,
Universitetet i Oslo

twitter: @bardharstad

Hver torsdag i Aftenposten

Stephan S. Roach
økonom
Kina-ekspert

Elisabeth Holvik
sjeføkonom
Sparebank 1

Einar Lie
professor
Universitetet i Oslo

Karine Nyborg
professor
Universitetet i Oslo

Erling Røed Larsen
professor
Handelshøyskolen BI

Regjeringssonderinger. Blant mange vanskelige saker finnes én lett.

Tid for blågrønne skatter

I disse dager vil håpefulle regjeringspartnere finne ut hva de kan enes om. Motssetningene er mange og kampene hete, men hester må handles og kameler svelges. Heldigvis finnes én sak som de fire lett burde bli enige om, og det er målet om en grønn skattereform.

I Norge er ideen om grønne skatter blitt monopolisert av miljøvennlige småpartier. Men grønne skatter er en logisk følge av ideologiene og partiprogrammene til både Høyre og Fremskrittspartiet, for grønne skatter er i virkeligheten blå.

Markedssvikt

Selv de mest ihuga frikonkurransøkonomer erkjenner at i visse situasjoner må markedene korrigeres. En typisk markedssvikt er utilsiktede bivirkninger, «eksterne effekter» blant fagfolk. Disse betyr at dine handlinger påvirker min velferd uten at markedet selv motiverer deg til å ta hensyn til dette.

Den eksterne effekten er positiv når naboen rydder hagen eller jogger så sykefraværet går ned og min skatt likeså. Alkohol, piggdekk, fett, sukker, kjøtt, fiskeoppdrett og søppel gir negative eksterne effekter. Lærebokeksempelen er forurensning som bedrifter ikke betaler for. I slike situasjoner blir aktivitetsnivået høyere enn godt er.

Pigous blå skatter

I 1920 foreslo den britiske økonomer Arthur Pigou en skatt på aktivitet som forårsaker eksterne effekter. Om skatten settes lik det samfunnsøkonomiske tapet en forårsaker, vil bedriften selv føle konsekvensen av sine utslipp og dermed heller rense dersom dette er samfunnsøkonomisk optimalt.

Oppfinnsomheten for å unngå skatt er stor, så skatten kan medføre en rivende utvikling av ny teknologi som fjerner bedriftens behov for å forurense og dermed betale skatt. Nøyaktig hvordan og hvor mye aktivitetsnivået burde reduseres, kan overlates til den som best kjenner mulighetene: Bedriften selv.

Som en bonus gir «pigouskatter» sårt trengte inntekter. For mens «røde» skatter på arbeid og handel vil redusere aktiviteten og bremse økonomien, vil de grønne

«Siden grønne skatter kan erstatte røde, er de i virkeligheten temmelig blå»

Grønne skatter bør være en enkel sak å enes om for håpefulle regjeringspartnere, skriver artikkelforfatteren. Her er de fire partilederne på vei til pressekonferanse under sonderingene på hotell Radisson Blue i Nydalen i Oslo. FOTO: HEIKO JUNGE/NTB SCANPIX

innbringe penger samtidig som effektiviteten i samfunnet øker. Siden grønne skatter kan erstatte røde, er de i virkeligheten temmelig blå.

Det finnes andre løsninger på markedssvikt. Ingeniørenes løsning er å diktere markedet: Ved å spesifisere teknologiske krav, vil bedriften ikke ha annet valg enn å installere påkrevet renseteknologi, for eksempel. Men et slikt påbud er ikke spesielt liberalt, og det vil dessuten fjerne motivasjonen til å utvikle enda bedre teknologi.

Juristenes løsning er å forby markedet – eller aktiviteten. Utslippskvoter, for eksempel, er nettopp et forbud mot å slippe ut mer enn kvoten tillater. Om kvotene kan handles, har vi etablert et nytt marked som i prinsippet kan eliminere den opprinnelige markedssvikten.

Dessverre er det vanskelig å sette kvotenivået rett. Markedet for klimagasskvoter i EU kollapset nærmest da etterspørselen ble mindre enn antatt. Kvotepriisen vil også svinge med økonomiske tider. I tillegg må kvotemarkeder administreres og nok et byråkrati opprettes.

De blå liker ikke dette, og de er i utmerket selskap. Da 41 prominente økonomer nylig ble rådspurt om regulering av eksterne effekter, svarte 90 prosent at de foretrakk «pigouskatter». Frikonkurransøkonomen Milton Friedman har skrevet

om kjøpspris, og Harvard-professor og tidligere Bush-rådgiver Greg Mankiw har dannet en Pigou-klubb.

Gitt det faglige grunnlaget for grønne skatter, er det snålt at de ikke omfavnes politisk. Noen forklarer dette med lobbyvirksomhet: Bedriftene selv presser på for gratiskvoter og subsidiert teknologi heller enn prinsippet om at forurenseren skal betale.

Noen aktivister og miljøorganisasjoner er også imot grønne skatter. Kanskje oppfattes avgiftene som avlatsbrev eller for enkle i forhold til kompliserte miljøproblemer. I tillegg er grønne avgifter for kjedelige til å kunne kalles seire for aktivister med dykkerutstyr. Men om den politiske høyresiden er tøffere mot press utenfra, kan den innføre en grønn skattereform lettere enn venstresiden kunne gjort.

Likevel populært

Politikere som frykter folkets dom, kan beroliges med at grønne skattereformer er mer populære i etterkant enn i forkant. I Irland var det miljøpartiet som først krevde grønne skatter, men i dag er skatteinntektene populære i alle fløyer. Da Gordon Campbell innførte grønne skatter i den canadiske provinsen British Columbia, var det også enorm motstand. Foran valget i 2009 lovet opposisjonspartiet NDP å fjerne skatten. Campell ble

gjenvolgt som statsminister i provinsen med god margin, og NDP er siden blitt positiv til skattene.

Nederland og Danmark får 10 prosent av sine skatteinntekter fra grønne skatter, og OECD rangerer dem som ledende og langt foran Norge. Grønn Skattekomisjon foreslo i 1996 en rekke reformer. Flere av dem er ennå ikke blitt gjennomført. I august kom imidlertid en ny NOU-rapport som «mener spørsmålet om naturavgifter har fått ny aktualitet « siden målemetodene for økonomisk verdsetting har utviklet seg mye de senere årene.

Programfestet enighet

Grønne skatter er miljøpolitikken som best bevarer markedet, medfører minst byråkrati og innbringer mest inntekter så andre skatter kan reduseres. Kanskje derfor vil Høyre «i større grad legge opp skatte- og avgiftssystemet slik at det koster å forurense,» ifølge partiprogrammet. Likedan vil Venstre gå «fra rød til grønn skatt» og «KrF vil ha en ny grønn skattereform». For å få ytterligere politisk støtte har det i noen land vært nødvendig å bruke inntektene til å redusere andre skatter. Men dette er ikke påkrevd av FrP, hvis program isteden sier at «miljøavgifter bør i større grad øremerkes til miljøformål».

Slik ligger alt til rette for enighet om minst én blå sak.